Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Okrugli sto: Geopolitičke promjene u svijetu i Evropi i položaj Bosne i Hercegovine

Cvitković, Ivan; Pejanović, Mirko

2017

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/items/8ca452da-ce26-4d76-a469-da5a307b3571

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

10.5644/PI2017.171.08

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA OD TERORIZMA (MEĐUNARODNI STANDARDI I PRAVNI OKVIR U BOSNI I HERCEGOVINI)

Dr. sc. Miodrag Simović, redovni profesor
dopisni član ANUBiH
Ustavni sud BiH i Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
Bulevar vojvode Stepe Stepanovića 77, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina
vlado_s@blic.net

Dr. sc. Mile Šikman, docent
Visoka škola unutrašnjih poslova i Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
Bulevar vojvode Stepe Stepanovića 77, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina
milesikman79@gmail.com

Apstrakt

Terorizam je jedno od najtežih krivičnih djela, kojim se ugrožavaju ne samo unutrašnji interesi i vrijednosti već i međunarodni mir i bezbjednost. Navedeni efekti i opasnost od terorizma su još više naglašeni posljednjih godina, što je uslovilo i promijenjen pristup u njegovom suzbijanju. U tom smislu, ovo krivično djelo je predmet normi krivičnog zakonodavstva duži niz godina. Ipak, eskalacija terorizma u posljednjih 30 godina uticala je na internacionalizaciju ovog fenomena. Čini se da je terorizam jedan od pojmova koji je najviše obuhvaćen međunarodnim pravom. To je uglavnom uticalo na jačanje krivičnopravne represije (propisivanje strožijih kazni) i povećanje broja terorističkih krivičnih djela. Tako su ova krivična djela u Bosni i Hercegovini sistematizovana u grupu krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, a zaprijećena je i najteža kazna (dugotrajni zatvor). Pored osnovnog krivičnog djela terorizma, 2003. godine uvedeno je i novo krivično djelo – finansiranje terorističkih aktivnosti, koje je izmijenjeno 2015. godine, dok su 2010. godine uvedena još četiri teroristička krivična djela: javno podsticanje na terorističke aktivnosti, vrbovanje radi terorističkih aktivnosti, obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti i organizovanje terorističke grupe. Potom je 2014. godine inkriminisano (ne baš potpuno precizno i nedvosmisleno) učešće državljana BiH u stranim terorističkim aktivnostima putem krivičnog djela protivzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama. Pored toga,

stvarane su mogućnosti za efikasnije prikupljanje dokaza za ova krivična djela putem posebnih istražnih radnji i finansijskih istraga, kao i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Dakle, evidentno je da je zakonodavac normama krivičnog (materijalnog i procesnog) prava usavršavao okvir reagovanja na terorizam kao izraženu prijetnju i oblik ugrožavanja bezbjednosti. S druge strane, postavljaju se pitanja koliko je navedeni krivičnopravni okvir efikasan i koliko su njegovi dometi realni kada je riječ o suzbijanju terorizma. Tako, na primjer, ukoliko se sagledaju norme koje se tiču javnog podsticanja na terorizam ili vrbovanja za terorizam, susrešćemo se sa problemima koji su ionako izraženi kada je riječ o saučesništu u krivičnom pravu. Isto tako, pojaviće se mnogobrojne poteškoće u dokazivanju nečijeg učešća u inostranstvu radi izvršavanja terorističkih aktivnosti (npr. strani teroristički borci). U radu će biti razmatrani neki od navedenih izazova savremenog krivičnog zakonodavstva u tretiranju problematike terorizma.

Ključne riječi: terorizam, krivično pravo, krivično djelo, krivični zakon, zakon o krivičnom postupku

1. Uvod

Terorizam je sigurno jedan od kriminalnih fenomena čija je dinamika najviše izražena. Naime, promjene u strukturi ovog kriminalnog fenomena toliko su uočljive da slobodno možemo govoriti o izazovima za savremeno krivično zakonodavstvo. Nesporno je da postoje inkriminacije koje se direktno odnose na terorizam, ali se kao problem manifestuje na koji način sve radnje izvršenja obuhvatiti opisom krivičnog djela, koji bi trebao biti precizan, jasan i nedvosmislen. Tome treba dodati i činjenicu da terorizam danas obuhvata ne samo radnje kojima se ostvaruje teroristički akt već i finansiranje terorizma, javno podsticanje na terorističke aktivnosti, vrbovanje za terorizam, obuku za terorizam, odlazak u inostranstvo radi vršenja terorističkih aktivnosti, kao i organizovanje terorističke grupe. Upravo zato, posmatrajući savremena kretanja u uporednom krivičnom pravu, prepoznajemo fazu hipertrofije inkriminacija u oblasti borbe protiv terorizma. Sa jedne strane, povećan je broj krivičnih djela terorizma i, sa druge strane, zaprijećene su visoke kazne u skladu sa preporukama referentnih međunarodnih izvora (Kolarić, 2013: 43). Pored toga, inkriminacija navedenih ponašanja kao terorističkih ima uticaja i na druge krivičnopravne norme, prije svega one koje se tiču primjene posebnih istražnih radnji, sprečavanja finansiranja terorizma i pranja novca, a kojima se, u značajnoj mjeri, ograničavaju garantovana prava i slobode. Tome treba dodati i intenziviranje međunarodne pravne pomoći u krivičnim

stvarima terorizma, ali i širokom postavljanju kriminalne zone koja obuhvata i pripremne radnje (koje inače ne bi bile kažnjive) ili se inkriminišu neka specifična ponašanja čije preduzimanje u vezi sa drugim krivičnim djelima nije inkriminisano (Stojanović, Kolarić, 2014: 159).

Dakle, u radu se postavlja osnovna teza, a to je: na koji način inkriminisati sva ponašanja koja smatramo terorističkim a da zadovoljimo stroge kriterijume krivičnog prava, prije svega da norme budu u što većoj mjeri određene i precizne (*lex certa*), opravdane i nužne (legitimne), a propisane krivične sankcije pravedne i srazmjerne. Jasno je da navedena teza predstavlja izražen izazov za savremeno krivično zakonodavstvo jer otvara mnoge dileme kako u pogledu njihove inkriminacije (krivični zakon – opšti i posebni dio) tako i u pogledu njihovog dokazivanja (zakon o krivičnom postupku). Naročito je izražen njihov odnos sa već postojećim institutima krivičnog prava, kao što su podstrekavanje i pomaganje kao oblici saučesništva, udruživanje više lica za izvršenje krivičnog djela i slično. Isto tako, kao poseban izazov predstavlja prikupljanje dokaza za izvršeno neko od navedenih krivičnih djela, a naročito kada je to povezano sa otežavajućim okolnostima (npr. dokazivanje učešća u terorističkim aktivnostima u inostranstvu). Ukoliko navedenom dodamo internacionalizaciju krivičnog prava, tj. uticaj međunarodnog krivičnog prava na norme nacionalnog krivičnog zakonodavstva, onda problem postaje još više izražen. Naime, danas je oblast suzbijanja terorizma dominantna u međunarodnopravnim dokumentima (konvencije, rezolucije, odluke itd.), te se postavlja pitanje njihovog uvođenja u domaće zakonodavstvo, posebno ako se uzme u obzir heterogenost ponašanja koja ulaze u krug terorističkog djelovanja.[1]

2. Međunarodno pravo i terorizam

Terorizam je jedan od fenomena koji je obuhvaćen međunarodnim pravom više decenija.[2] Do sada je međunarodno pravo bilo ograničeno na određivanje

[1] Navedenom treba dodati i činjenicu da danas preovladava onaj oblik internacionalizacije krivičnog prava koji podrazumijeva ujednačavanje domaćeg krivičnog zakonodavstva putem implementacije odredaba međunarodnih izvora, koji često karakteriše eksplicitno preuzimanje pojedinih odredaba, što vodi ka njihovom nekritičkom preuzimanju, ali i nizu suštinskih, tehničkih i terminoloških grešaka.

[2] Još je Liga naroda 1934. godine pripremila nacrt Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju terorizma, koja je usvojena 1937. godine. Iako ona nikada nije stupila na snagu, njen značaj je veliki jer je otvorila pitanje inkriminacije terorističkih akata, a terorizam je proglašen apsolutno neprihvatljivim načinom ponašanja. Potom su Ujedinjene nacije od šezdesetih godina prošlog vijeka započele sa donošenjem međunarodnopravnih akata protiv terorizma, od kojih je prvi bila Konvencija o krivičnim djelima i drugim aktima izvršenim u vazduhoplovu (1963). Ono što je činjenica jeste da je od samog početka diskusija o terorizmu bila opsežna i sa suprotstavljenim stanovištima država članica, što je odlika i današnjih diskusija o terorizmu.

pojedinih manifestacija terorizma (otmice vazduhoplova, uzimanje talaca, napad na međunarodno zaštićena lica, atentati, bombaški napadi i dr.) kroz međunarodnopravne akte – konvencije. Zbog izražene eskalacije terorizma i globalne opasnosti koju on sa sobom nosi posljednjih godina, taj pristup se promijenio i ogleda se u donošenju pravno obavezujućih dokumenata, koji nisu više vezani za specifične incidente i nisu vremenski ograničeni, nego se odnose na svaki čin terorizma koji je prijetnja miru i bezbjednosti bez obzira na ozbiljnost i međunarodne efekte – rezolucija Ujedinjenih nacija.

Pored Ujedinjenih nacija, značajnu ulogu u stvaranju međunarodnopravnog okvira protiv terorizma imaju i regionalne organizacija kao što su Evropska unija, Savjet Evrope, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju i dr. Ono što je zajedničko i može se smatrati međunarodnim standardom jeste, iako u međunarodnom pravu ne postoji univerzalno prihvaćena definicija terorizma[3], da je opšteprihvaćen stav da se terorizam ne može opravdati nikakvim motivima, bilo političkim, filozofskim, ideološkim, rasnim, etničkim, vjerskim ili drugim razlozima.[4] Zapravo, terorizam je predmet snažne osude u svim njegovim oblicima i manifestacijama, počinjen od strane bilo koga, bilo gdje i u bilo koju svrhu, kao jedna od najozbiljnijih prijetnji međunarodnom miru i bezbjednosti.[5] Dakle, čvrsto se odbacuje poistovjećivanje terorizma sa bilo kojom nacionalnošću, religijom ili etničkom pripadnošću.[6]

S druge strane, iako se konstatuje da se terorizmom ugrožavaju međunarodni mir i bezbjednost, a međunarodnopravna dokumenta se donose upravo radi zaštite tih vrijednosti, međunarodno krivično pravosuđe još nije nadležno za krivična djela terorizma.[7] Postavlja se pitanje da li bi, bar u nekim slu-

[3] Pri pokušajima pravnog određivanja i definisanja pojma terorizma kod pojedinih država uočavaju se krupne razlike, jer se unutar zakonodavstva jedne države određeno djelo terorizma ne kvalifikuje kao u drugoj državi. Pokazalo se da su diskusije među državama toliko nabijene emocijama i suprotstavljenim stanovištima da neće dovesti do bilo kakvog napretka, tim više što problem terorizma nije bio ni na koji način definisan (Tomaševski, 1983: 34).

[4] Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, contained in the annex to General Assembly resolution 49/60 of 9 December 1994, *http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm* (15. februar 2016).

[5] U dokumentima Ujedinjenih nacija (rezolucijama) u preambuli se navodi da je terorizam „jedna od najtežih prijetnji međunarodnom miru i bezbjednosti u 21. vijeku". Vidi npr. Resolution 1377 (2001) Adopted by the Security Council at its 4413th meeting, on 12 November 2001, Security Council, S/RES/1377(2001).

[6] OSCE Charter On Preventing And Combating Terrorism, Organization for Security and Cooperation in Europe, Ministerial Council, 7 December 2002, MC(10).JOUR/2, Porto 2002.

[7] Naime, prilikom usvajanja Statuta Međunarodnog krivičnog suda u Rimu 1998. godine bilo je prijedloga da njegova nadležnost obuhvati i terorizam, ali to nije učinjeno. Međunarodni krivični sud je, prema članu 5 Rimskog statuta, nadležan za „najteža krivična djela koja izazivaju zabrinutost čitave međunarodne zajednice", a radi se o sljedećim krivičnim djelima:

jevima, to pravosuđe moglo biti nadležno ako su se vršenjem terorističkog akta ostvarili elementi zločina protiv čovječnosti (Stojanović, Kolarić, 2014: 161) ili bi se, pak, terorizam mogao smatrati međunarodnim krivičnim djelom. Pojedini autori smatraju da bi to bilo pretjerano ekstenzivno tumačenje pojma zločina protiv čovječnosti, između ostalog i zato što se teroristička organizacija ne može izjednačiti sa državom i državnim strukturama koje su umiješane u vršenje zločina protiv čovječnosti (podržavanje terorističke organizacije od strane neke države ovdje ne bi bilo dovoljno), tako da bi bilo opravdano proširiti nadležnost Međunarodnog krivičnog suda propisivanjem, u njegovom Statutu, i krivičnog djela međunarodnog terorizma (Stojanović, Kolarić, 2014: 162). Na drugoj strani, terorizam se već shvata kao zasebno međunarodno krivično djelo (Simović, Blagojević, Simović, 2013: 104), a klasifikuje se kao međunarodni delikt u koji spadaju ponašanja koja se, prema međunarodnim konvencijama, mogu označiti kao teroristički akti (Bassiouni, 2008).[8] U tom smislu, Savjet Evrope je u Rezoluciji 1258[9] od 26. septembra 2001. godine naveo Međunarodni krivični sud kao instituciju koja bi trebala biti nadležna za terorizam kao međunarodno krivično djelo.

Najveći doprinos suprotstavljanju terorizmu na globalnom nivou imaju Ujedinjene nacije, pri čemu međunarodnopravni standardi protiv terorizma Ujedinjenih nacija podrazumijevaju postojanje određenih međunarodnopravnih mehanizama koji propisuju uspostavljanje određenih uslova u oblasti borbe protiv terorizma kako bi se postigao što veći stepen i nivo suprotstavljanja terorizmu kao globalnoj društvenoj prijetnji, izazovu i riziku. Ovi standardi određuju tip procedure koju bi država trebalo da primijeni kako bi provela svoja međunarodna zalaganja i obaveze u odgovarajuća pravila i prava, kako bi ih mogli koristiti svi pojedinci pod njenom nadležnošću. Navedeni pravni okvir stvara Generalna skupština putem konvencija, koje su pravno obavezujuće za one države koje postanu stranke konvencija. Trenutno postoji 14 univerzalnih konvencija (tzv. pravnih instrumenata) i četiri protokola Ujedinjenih nacija protiv terorizma koji razvijaju borbu protiv terorizma na međunarodnom planu i podstiču stvaranje specijalizovanih agencija za bor-

zločin genocida, zločin protiv čovječnosti, ratni zločini i zločini agresije (prema Rome Statute of the International Criminal Court A/CONF.183/9, Rome on 17 July 1998).

[8] Bez striktne podjele na međunarodna krivična djela u užem i u širem smislu, detaljnu klasifikaciju međunarodnih krivičnih djela izlaže Bassiouni, koji u ta djela, pored međunarodnih delikata, svrstava i međunarodne zločine, kao najteža krivična djela i međunarodne prekršaje (Bassiouni, 2008; Simović, Blagojević, Simović, 2013: 197-198).

[9] Prema Resolution 1258 (2001) *Democracies facing terrorism*, Parliamentary Assembly, Counicle of Europe, 26 September 2001 i Recommendation 1534 (2001) *Democracies facing terrorism*, Parliamentary Assembly, Counicle of Europe, 26 September 2001.

bu protiv terorizma unutar Ujedinjenih nacija, a koje su otvorene za učešće svih zemalja članica.[10] Pored navedenog, države članice Ujedinjenih nacija pregovaraju o posebnom međunarodnom ugovoru, tj. nacrtu sveobuhvatne konvencije o međunarodnom terorizmu koja bi trebala nadopuniti postojeći okvir međunarodnih instrumenata za borbu protiv terorizma.

Pored navedenog, Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija stvara međunarodne standarde protiv terorizma putem rezolucija, koje su obavezujuće za sve države članice Ujedinjenih nacija.[11] Glavna karakteristika rezolucija koje donosi Savjet bezbjednosti jeste njihov pravno obavezujući karakter, kao i to da njihovo donošenje nije više vezano za specifične incidente i nisu vremenski ograničene, nego se odnose na svaki čin terorizma koji je prijetnja miru i bezbjednosti bez obzira na ozbiljnost i međunarodne efekte. U tom periodu najznačajnije akcije Savjeta bezbjednosti ogledale su se u uvođenju sankcija protiv država za koje se smatralo da imaju veze sa određenim djelima terorizma (Libija 1992. godine, Sudan 1996. godine i talibani 1999. godine), kao i formiranjem, 1992. godine, posebnog Odbora – Rezolucijom 1267[12], koji

[10] To su sljedeće konvencije: Konvencija o krivičnim djelima i nekim drugim aktima izvršenim u vazduhoplovu – Tokijska konvencija (14. septembar 1963); Konvencija o suzbijanju nezakonitih otmica vazduhoplova (16. decembar 1970); Protokol iz 2010. godine koji dopunjuje Konvenciju o suzbijanju nezakonitih otmica vazduhoplova (10. septembar 2010); Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (23. septembar 1971); Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju krivičnih djela lica pod međunarodnom zaštitom, uključujući i diplomatske agente (14. decembar 1973); Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca (17. decembar 1979); Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (3. mart 1980); Protokol za suzbijanje nezakonitih akata nasilja na aerodromima (24. februar 1988) kao dopuna Konvenciji o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva iz 1971 godine; Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata protiv sigurnosti pomorske plovidbe (10. mart 1988); Protokol o suzbijanju nezakonitih akata protiv sigurnosti pomorske plovidbe iz 2005. godine; Protokol za suzbijanje nezakonitih akata protiv sigurnosti platformi za bušenje nafte koje se nalaze u epikontinentalnom pojasu (10. mart 1988); Protokol za suzbijanje nezakonitih akata protiv sigurnosti platformi za bušenje nafte koje se nalaze u epikontinentalnom pojasu iz 2005. godine; Konvencija o obilježavanju plastičnih eksploziva radi njihove detekcije (1. mart 1991); Međunarodna konvencija o sprečavanju terorističkih napada bombama (15. decembar 1997); Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma (9. decembar 1999); Međunarodna konvencija o sprečavanju akata nuklearnog terorizma (14. septembra 2005) i Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata koji se odnose na međunarodnu civilnu avijaciju (10. septembar 2010).

[11] Ujedinjene nacije su do sada donijele 156 rezolucija koje se tiču suzbijanja terorizma, od kojih su posebno značajne rezolucije Savjeta bezbjednosti (48), kao dokumenti pravno obavezujućeg karaktera za sve države članice. Vidi opširnije: United Nations Action To Counter Terrorism, *http://www.un.org/en/terrorism/ga.shtml* (18. januar 2016).

[12] Resolution 1267 on measures against the Taliban S/RES/1267(1999).

su činile sve zemlje članice Savjeta bezbjednosti, a koji je imao zadatak da prati sprovođenje nametnutih sankcija. Nakon terorističkih napada 11. septembra 2001. godine u SAD Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija donio je Rezoluciju 1373[13] od 28. septembra 2001. godine kojom je svim državama nametnuta obaveza da uspostave odgovarajući zakonodavni, regulatorni i institucionalni okvir.

Nadalje, Savjet bezbjednosti je donio i Rezoluciju 1377[14] iz 2001. godine, kao ministarsku deklaraciju o globalnoj borbi protiv terorizma, kojom se države članice UN-a pozivaju da pojačaju napore u borbi protiv međunarodnog terorizma. Rezolucija 1566[15] iz 2004. godine, pored određenja pojma terorizma, traži od država članica preduzimanje pojačanih mjera, posebno finansijskih mjera, protiv ciljanih pojedinaca i entiteta, koje ne obuhvataju samo ekonomska i finansijska sredstva, već i poduhvate i organizacije, uključujući sredstva dobijena iz imovine u vlasništvu ili pod kontrolom, direktnom ili indirektnom, pojedinaca i grupa povezanih s Al Kaidom.

Budući da je pitanje stranih terorističkih boraca naročito izraženo od 2013. godine, Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija je djelovao i u tom pravcu. Tako je svojom Rezolucijom 2170[16] od 15. avgusta 2014. godine ukazano na opasnost od stranih terorističkih boraca i njihovog finansiranja, te zatraženo od država članica da preduzmu aktivnije mjere na kažnjavanju učestvovanja u stranim terorističkim aktivnostima i finansiranju njihovog putovanja i učešća u terorizmu, kao i regrutaciji novih stranih terorističkih boraca. Takođe, značajno je navesti da je Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija (24. septembra 2014. godine) usvojio Rezoluciju 2178[17] kojom se od država članica UN-a zahtijeva da inkriminišu putovanje u inostranstvo u terorističke svrhe, te finansiranje i olakšavanje takvog putovanja.[18] Navedene dvije rezolucije done-

[13] Security Council resolution 1373 (2001) on international cooperation to combat threats to international peace and security caused by terrorist acts S/RES/1373(2001).

[14] Resolution 1377 on international cooperation to combat threats to international peace and security caused by terrorist acts S/RES/1377-2001.

[15] Security Council resolution 1566 (2004) Threats to international peace and security caused by terrorist acts, S/RES/1566(2004).

[16] Resolution 2170 (2014): Foreign Terrorist Fighters, Terrorist Financing, Sanctions S/RES/2170 (2014).

[17] Resolution 2178 (2014): Condemning Violent Extremism, Underscoring Need to Prevent Travel, Support for Foreign Terrorist Fighters, adopted unanimously on 24 September 2014.

[18] Ovom rezolucijom se „strani teroristički borci" određuju kao pojedinci koji putuju u države koje nisu mjesto njihovog prebivališta i nemaju njihovo državljanstvo u svrhu izvršenja terorističkih akata, planiranja, pripreme ili učešća u njima, kao i pružanje ili primanje obuke za teroriste u kontekstu oružanih sukoba. S tim u vezi, od zemalja članica se traži inkriminacija, krivično gonjenje i kažnjavanje: (a) njihovih državljana koji putuju ili pokušavaju da

sene su pod poglavljem VII Povelje UN-a, koje dozvoljava upotrebu vojne sile protiv strana na koje se ova rezolucija odnosi u skladu sa članom 42, poglavlje VII.

Dokumenti Savjeta Evrope takođe predstavljaju značajan izvor za domaće krivično zakonodavstvo. U tom smislu može se izdvojiti pet pravnih instrumenata koji direktno tretiraju područje borbe protiv terorizma, i to: Evropska konvencija o sprečavanju terorizma (ETS No.: 090) iz 1977. godine,[19] Dodatni protokol Evropskoj konvenciji o sprečavanju terorizma od 15. maja 2003. godine,[20] Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju terorizma (CETS No. **196)** iz 2005. godine,[21] Dodatni protokol Konvenciji Savjeta Evrope o sprečavanju terorizma od 19. maja 2015. godine[22] i Konvencija Savjeta Evrope o pranju, traženju, zapljeni i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma (CETS No. **198)** iz 2005. godine.[23] Posljednje dvije konvencije, koje su usvojene u Varšavi 16. maja 2005. godine, a stupile na snagu 1. juna 2007. godine, ujedno se smatraju i najznačajnijim dokumentima. Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju terorizma (CETS No. **196)** usvojena je da bi se povećala efikasnost postojećih međunarodnih instrumenata, a ima za cilj ojačavanje napora država članica u sprečavanju terorizma i postavlja dva načina za postizanje ovog cilja. Konvencija Savjeta Evrope o

putuju u neku drugu državu koja nije njihovo prebivalište, niti imaju njihovo državljanstvo u svrhu izvršenja, planiranja, pripreme i/ili učešća u terorističkim aktima i/ili pružanju terorističke obuke; (b) namjerno pružaju ili prikupljaju, na bilo koji način, direktno ili indirektno, finansijska sredstva sa namjerom da se koriste kako bi se finansirala putovanja pojedinaca koji putuju u strane države radi izvršenja, planiranja, pripremanja i/ili učešća u izvršenju terorističkih akata ili pružanju ili primanju terorističke obuke; (c) namjerno omogućavanje lakšeg putovanja takvih lica.

[19] European Convention on the Suppression of Terrorism (ETS No. 090), Strasbourg, 27 January 1977.

[20] Protokolom o izmjenama Evropske konvencije o suzbijanju terorizma uvodi se određeni broj značajnih promjena: znatno proširenje spiska delikata koji se nikad ne smiju smatrati političkim ili politički motivisanim, pri čemu taj spisak sada uključuje sve delikte obuhvaćene antiterorističkim konvencijama Ujedinjenih nacija; uvođenje pojednostavljenog postupka za usvajanje izmjena i dopuna; otvaranje Konvencije državama posmatračima i, zavisno od odluke Komiteta ministara, drugim državama nečlanicama; znatno smanjenje mogućnosti odbijanja ekstradicije na osnovu rezervacija u odnosu na Konvenciju i dr. Protocol Amending the European Convention on the Suppression of terrorism ETS No. 190, Strasbourg, 15 May 2003.

[21] Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No. 196), Warsaw, 16 May 2005.

[22] Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, CM(2015)61 final, Brussels, 19 May 2015.

[23] Council of Europe Convention on the Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism (CETS No. 198), Warsaw, 16 May 2005.

pranju novca, traganju, zapljeni i konfiskaciji dobiti od kriminalnih aktivnosti i o finansiranju terorizma predviđa, između ostalog: brzo utvrđivanje porijekla imovine ili računa u bankama i preduzimanje mjera kako bi se zamrzla sredstva; brz pristup finansijskim informacijama ili informacijama o imovini u rukama kriminalnih organizacija; efikasnu saradnju finansijskih obavještajnih jedinica (koje će biti uspostavljene u svakoj državi potpisnici) radi razmjene informacija o slučajevima za koje se sumnja da predstavljaju pranje novca i finansiranje terorista i sa krajnjim ciljem konfiskacije imovine.

Treba navesti i aktivnosti Evropske unije koje su uglavnom usmjerene na harmonizaciju i približavanje zakonodavstva sa *acquis communautaireom*. Kao najznačajniji dokument Evropske unije je Okvirna odluka o suzbijanju terorizma[24] iz 2002. godine (2002/475/PUP). Ovom odlukom prvi put se definišu teroristička krivična djela, uključujući ona krivična djela koja se odnose na terorističke grupe, te potreba usklađivanja domaćih zakonodavstava sa navedenim odredbama.[25] Kada je riječ o kaznenim odredbama, Okvirnom odlukom navodi se da je svaka država članica dužna da preduzima potrebne mjere kako bi se obezbijedilo da se krivična djela navedena u prethodnim odredbama kažnjavaju efikasnim, proporcionalnim i odvraćajućim kaznama, koje mogu uključivati izručenje. Uzimajući u obzir da je teroristička prijetnja postala sve veća i da se brzo razvila proteklih godina, s promjenama u načinu djelovanja terorističkih aktivista i sponzora terorizma, uključujući zamjenu strukturiranih i hijerarhijskih grupa poluautonomnim ćelijama koje nisu međusobno čvrsto povezane, Evropska unija se odlučila na usvajanje izmjena Okvirne odluke o suzbijanju terorizma iz 2002. godine. Tako je usvojena Okvirna odluka Savjeta[26] od 28. novembra 2008. o izmjeni Okvirne odluke o suzbijanju terorizma. Ovom se odlukom predviđa kriminalizacija krivičnih djela povezanih s terorističkim aktivnostima kako bi se doprinijelo opštem cilju politike sprečavanja terorizma – smanjenjem širenja onih materijala kojima se osobe mogu podstaknuti da učine terorističke napade. Tako se pred-

[24] Council Framework Decision 2002/475/JHA of 13 June 2002 on Combating Terrorism, Official Journal of the European Communities, L.164/3, 13 June 2002.

[25] Pored toga, države članice su shvatile da je potrebno izvršiti usklađivanje nacionalnih sistema kazni kako se ne bi desilo da izvršioci krivičnih djela terorizma koriste razlike nacionalnih zakonodavstava. Isto tako, Okvirnom odlukom su predviđene i posebne okolnosti koje mogu uticati na ublažavanje kazni. Nadalje, Okvirnom odlukom se ukazuje na potrebu propisivanja kazni i sankcija za fizička i pravna lica koja su počinila ili su odgovorna za takva krivična djela, a koje odražavaju ozbiljnost takvih krivičnih djela. U tom smislu, Okvirna odluka traži od država članica uvođenje kazni za fizička i pravna lica koji su izvršila ili su odgovorna za izvršenje krivičnog djela terorizma.

[26] Council Framework Decision 2008/919/JHA of 28 November 2008 amending Framework Decision 2002/475/JHA on combating terrorism.

viđaju tri krivična djela, i to: javno podsticanje radi činjenja krivičnog djela terorizma, regrutovanje za terorizam i obuka za terorizam.

3. Krivično pravo i terorizam

Krivičnopravni aspekti terorizma ogledaju se u proučavanju terorizma sa stanovišta krivičnog prava, kao sistema pravnih propisa kojima se predviđaju krivična djela i krivične sankcije za učinioce tih djela,[27] ali i krivičnog procesnog prava, uključujući i druge odredbe krivičnog karaktera koje su sadržane u posebnom ili sporednom krivičnom zakonodavstvu, a tiču se suzbijanja terorizma. Dakle, krivičnopravne teorije pod terorizam podvode više krivičnih djela koja čine jedno krivično djelo terorizma. Prema većini autora, potrebno je da postoje politički motivi,[28] dok je prema drugima potrebno da su teroristički akti izvršeni organizovano,[29] ali u svakom slučaju mora da nastupi opšta opasnost za ljude i imovinu. Ova interesovanja inicirana su ne samo praktičnim zahtjevima koji se postavljaju na planu zadovoljenja potreba za iznalaženjem adekvatnih preventivno-bezbjednosnih i represivnih retributivnih mjera zaštite od terorističkih krivičnopravnih ponašanja već i činjenicom da se naše predstave o terorizmu, kao krivičnom djelu *sui generis* krivičnog prava, nalaze još uvijek u početnoj fazi naučnog saznanja (Jakovljević, 1997: 14).

Ipak, brojni su problemi s kojima se susreće krivičnopravna nauka prilikom definisanja terorizma. Oni prevazilaze probleme definisanja terorizma uopšte s obzirom na to da krivičnopravna definicija terorizma treba ovu pojavu da definiše tačno (nedvosmisleno), jasno i logički određeno pomoću drugih pojmova. Ovom problemu doprinosi mnogostrukost formi ispoljavanja terorizma i posljedica. Najveći broj tih formi ispoljavanja (ubistvo, nasilje,

[27] Ovakvo shvatanje je u skladu sa određenjem krivičnog prava uopšte, koje predstavlja skup krivičnopravnih normi ili propisa kojima se radi zaštite osnovnih individualnih i opštih dobara određuje koja su ponašanja krivična djela i koje se krivične sankcije te pod kojim uslovima mogu izreći njihovim učiniocima (Babić, Marković, 2008: 20).

[28] Naime, ovi autori smatraju da ukoliko ne postoji politička motivisanost, odnosno politički cilj – ne može se govoriti o terorizmu. Prema njima, terorizam je izrazito politička pojava. On uvijek nastaje sa političkim ciljevima i namjerama i uvijek egzistira u polju politike (Simeunović, 2009: 66).

[29] Neki autori na terorizam gledaju isključivo kao na oblik organizovanog kriminaliteta, njegov najsuroviji oblik, koji nema u osnovi ekonomski profit (profit je u ovim slučajevima sredstvo izvršenja), već politički, sektaški, vjerski i religijski fanatizam (Bošković, 2005; Krivokapić, 2005), a na transnacionalni terorizam kao na tipičan vid ispoljavanja savremenog međunarodnog kriminaliteta (Pavišić, 1991: 172). Savremeni terorizam karakterišu visoki stepen organizovanosti, globalizam, profesionalizam, zloupotreba tehničkih dostignuća, velika finansijska moć stečena pranjem novca i manipulacijama finansijskim institucijama u mnogim zemljama (Krivokapić, 2005: 24).

otmice, ugrožavanje opšte bezbjednosti i dr.) može da bude obuhvaćen inkriminacijama krivičnih djela opšteg kriminaliteta. Zbog toga su neka ranija određenja krivičnog djela terorizma definisala terorizam na način da su inkriminisana druga krivična djela, dajući im posebna obilježja koja su određivala krivično djelo terorizma (Jakovljević, 1997). Pored toga, danas su prisutne novine u krivičnom zakonodavstvu, koje predstavljaju odraz prihvaćene tendencije proširenog odnosno pooštrenog kažnjavanja za radnje pripremanja i saučesničke radnje koje se odnose na terorističke aktivnosti, odnosno proširivanje zone kažnjivosti kod krivičnih djela koja se odnose na terorističke aktivnosti. Polaznu osnovu novih činjeničnih stanja predstavljaju ponašanja koja su tipične pripremne radnje koje zakonodavac podiže na rang radnje izvršenja, odnosno radnje koje predstavljaju radnju podstrekavanja koje zakonodavac propisuje kao samostalno krivično djelo (Kolarić, 2013: 49).

Razvoj krivičnopravnih odredbi kojima se inkriminiše terorizam u Bosni i Hercegovini intenzivnije se odvija posljednjih 13 godina. On je pod velikim uticajem međunarodnopravnih odredbi koje tretiraju terorizam, koji se ogleda u njihovoj implementaciji u domaće zakonodavstvo. Tako su odredbama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZBiH),[30] u grupi krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, propisane inkriminacije koje se izričito odnose na terorizam, uključujući krivična djela: terorizam (član 201), finansiranje terorističkih aktivnosti (član 202), javno podsticanje na terorističke aktivnosti (član 202a), vrbovanje radi terorističkih aktivnosti (član 202b), obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202c) i organizovanje terorističke grupe (član 202d). Takođe, ovim zakonom[31], u opštim odredbama, definisana je teroristička grupa (član 1 stav 23), kao organizovana grupa koju čine najmanje tri lica, koja je formirana i djeluje u određenom vremenskom periodu s ciljem izvršenja nekog od krivičnih djela terorizma.

3.1. Krivično djelo „Terorizam“

Aktuelno zakonsko rješenje osnovnog krivičnog djela terorizma iz 2003. godine[32] (koje je potom više puta dopunjavano) prvenstveno je zasnovano na određenju terorizma u Okvirnoj odluci Savjeta Evropske unije o borbi protiv

[30] „Službeni glasnik BiH“, broj 3/03, ispravke zakona 32/03, izmjene i dopune 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 08/10, 47/14, 22/15 i 40/15 (čl. 201, 202, 202a, 202b, 202c i 202d).

[31] KZBiH (član 1 stav 21).

[32] Krivično djelo terorizma bilo je inkriminisano i u krivičnim zakonima koji su bili na snazi prije donošenja novog KZBiH 2003. godine, na način kako je to bilo uređeno Krivičnim zakonom SFRJ iz 1976. godine.

terorizma iz 2002. godine[33] i Evropskoj konvenciji za sprečavanje terorizma iz 2005. godine[34], a čije su odredbe preuzele i sve države članice.

Krivično djelo terorizma[35] je krivično djelo koje se sastoji u činjenju terorističkog čina s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti Bosne i Hercegovine, vlade druge zemlje ili međunarodne organizacije da nešto izvrši ili ne izvrši ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura Bosne i Hercegovine, druge zemlje ili međunarodne organizacije (stav 1).[36] Dakle, za postojanje krivičnog djela terorizma nije neophodno da navedeni ciljevi budu i ostvareni. Subjektivna strana djela, odnosno usmjerenost terorističkog akta u pravcu određenog cilja, predstavlja diferencirajući elemenat ovog i drugih krivičnih djela koja su obuhvaćena pojedinim oblicima terorističkog akta. Za to djelo učiniocu se prijeti kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina. Ukoliko je djelo terorizma imalo za posljedicu smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje osam godina (stav 2).

Najteži oblik terorizma postoji u slučaju da je istom prilikom umišljajno lišeno života jedno ili više lica, zbog čega se izvršiocu prijeti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora (stav 3). Takođe, predviđeno je da ko nabavi ili pripremi sredstvo ili ukloni prepreku ili preduzme neku drugu radnju kojom stvori uslove za izvršenje krivičnog djela – kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina (stav 4). Iz ove odredbe proizilazi da je zakonodavac inkriminisao i pripremanje krivičnog djela terorizma, pri čemu je samo nabrojao neke od pripremnih radnji, a zatim generalnom klauzulom proširio mogućnost primjene ove odredbe na sve radnje kojima se stvaraju neposredni uslovi za izvršenje krivičnog djela terorizma.

Teroristički čin (stav 5), u smislu ovog člana, podrazumijeva neku od sljedećih namjernih radnji koje s obzirom na svoju prirodu ili kontekst mogu ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju: napad na život lica koji može prouzrokovati njegovu smrt; napad na fizički integritet lica; protivpravno zatvaranje, držanje zatvorenim ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja drugog lica, s ciljem da njega ili nekoga drugoga prisili da što izvrši, ne izvrši ili trpi (otmica), ili uzimanje talaca; nanošenje velike štete objektima Bosne i Hercegovine, vlade druge države ili javnim objekti-

[33] Council Framework Decision 2002/475/JHA of 13 June 2002 on Combating Terrorism, Official Journal of the European Communities, L.164/3, 13 June 2002.

[34] Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, (CETS No. 196), Warsaw, 16 May 2005.

[35] KZBiH (član 201).

[36] Analognim članovima u krivičnim zakonima Republike Srpske (čl. 299 KZRS) i Federacije BiH (čl. 200 i 201 KZ FBiH) predviđeno je isto krivično djelo sa istim elementima.

ma, transportnom sistemu, objektima infrastrukture, uključujući informacioni sistem, fiksnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, javnom mjestu ili privatnoj imovini, za koju štetu je vjerovatno da će ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne privredne štete; otmica aviona, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili za prevoz roba; proizvodnja, posjedovanje, sticanje, prevoz, snabdijevanje, korištenje ili osposobljavanje za korištenje oružja, eksploziva, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala, kao i istraživanje i razvoj biološkog i hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala; ispuštanje opasnih materija ili izazivanje požara, eksplozija ili poplava s posljedicom ugrožavanja ljudskih života; ometanje ili zaustavljanje snabdijevanja vodom, električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom s posljedicom ugrožavanja ljudskih života; prijetnja učinjenjem kojeg djela iz tač. a)-h) ovog stava. Kao što je uočljivo, zakonodavac je kod krivičnog djela terorizma akcenat stavio na heterogenost i brojnost akata, tj. na teroristički čin u smislu radnje izvršenja krivičnog djela (taksativno su pobrojane namjerne radnje koje čine teroristički čin, a usmjerene su na tzv. dobra prvog nivoa – ubistvo, tjelesna povreda, otmica, uništenje ili oštećenje imovine i slično), za razliku od ranijih krivičnih zakona, gdje su, u definisanju terorizma, primarna bila sredstva izvršenja krivičnog djela, kao na primjer sredstva za izazivanje požara, eksploziv, opšteopasne radnje ili akti nasilja i slično, a koja su i danas karakteristična za promociju terorističkog ponašanja.

Na osnovu navedenog, evidentno je da krivično djelo terorizma ima dva osnovna elementa, i to radnju činjenja i cilj. I pored toga što se zakonsko određenje djela terorizma svodi na dva osnovna elementa, ono je ipak veoma komplikovano, jer, osim što predviđa više mogućih oblika terorističkog akta kao radnje činjenja, ono, uz to, za svaki od zakonom predviđenih oblika radnje činjenja, zahtijeva ispunjenje i jednog dodatnog uslova koji se tiče značaja radnje činjenja sa aspekta efekata koje ona može prouzrokovati za državu ili međunarodnu organizaciju. S druge strane, zakonsko određenje terorizma, sadržano u ovoj zakonskoj odredbi, dodatno se komplikuje time što zakon za pojedine radnje, da bi se one mogle smatrati radnjama činjenja krivičnog djela terorizma, zahtijeva nastupanje konkretne opasnosti za život ljudi ili za privredne objekte, a za druge ne. Osim toga, navedene radnje po svom stvarnom značaju moraju biti takve da mogu ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju. Ozbiljnim oštećenjem države ili međunarodne organizacije zakonodavac smatra ne samo ozbiljno oštećenje njihovih struktura ili takvu destabilizaciju koja ima za posljedicu ozbiljno otežavanje izvršenja njihovih funkcija, nego, kada je riječ o državi, i njenu funkciju da obezbijedi sigurnost i garantuje osnovna prava i slobode licima koja su pod njenom jurisdikcijom.

3.2. Krivično djelo „Finansiranje terorističkih aktivnosti“

Finansiranje terorističke aktivnosti je novo krivično djelo koje je, pored osnovnog krivičnog djela terorizma, uvedeno u krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine 2003. godine, a 2015. godine u značajnom obimu izmijenjeno. Osnov ove inkriminacije predstavlja Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma,[37] koja je usvojena 9. decembra 1999. godine, a kojom su se države članice saglasile da krivično djelo čini svako lice koje na bilo koji način, neposredno ili posredno, nezakonito i svojom voljom, obezbjeđuje ili prikuplja fondove u namjeri da se oni koriste ili sa znanjem da će biti korišteni za finansiranje terorističkih aktivnosti,[38] kao i Konvencija Savjeta Evrope o pranju novca, traganju, zapljeni i konfiskaciji dobiti od kriminalnih aktivnosti i o finansiranju terorizma[39] kojom su predviđene određene mjere za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.[40] Ovaj okvir je dopunjavan i rezolucijama Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, a posebno rezolucijama 1373[41], 1566[42] i 2199[43].

---

[37] International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, adopted by the General Assembly of the United Nations on 9 December 1999.

[38] Ovom konvencijom ustanovljena je definicija finansiranja terorizma, koja glasi: „Krivično djelo u smislu ove konvencije čini svako lice koje, koristeći bilo koja sredstva, neposredno ili posredno, nezakonito i voljno, nabavi ili prikupi sredstva s namjerom da se ona koriste ili znajući da će se koristiti, u potpunosti ili djelimično, u svrhu provođenja: a) djela koje predstavlja krivično djelo u okviru i kako je definisano u jednom od ugovora navedenih u dodatku ili b) bilo kojeg drugog djela kojem je namjena prouzrokovati smrt ili tešku povredu civila ili bilo kojeg drugog lica koje nije aktivno uključeno u situaciju oružanog sukoba, ako je svrha tog djela – po njegovoj prirodi ili sadržaju – zastrašiti stanovništvo ili prisiliti neku vladu ili međunarodnu organizaciju na činjenje nekog djela ili suzdržavanje od činjenja bilo kojeg djela.“

[39] Council of Europe Convention on the Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism (CETS No. 198), Warsaw, 16 May 2005.

[40] Takve mjere su npr. brzo utvrđivanje porijekla imovine ili računa u bankama; preduzimanje mjera kako bi se zamrzla sredstva; brz pristup finansijskim informacijama ili informacijama o imovini u rukama kriminalnih organizacija; efikasna saradnja finansijskih obavještajnih jedinica (koje će biti uspostavljene u svakoj državi potpisnici) radi razmjene informacija o slučajevima za koje se sumnja da predstavljaju pranje novca i finansiranje terorista i sa krajnjim ciljem konfiskacije imovine. Konvencijom se takođe uspostavlja sistem kontrole kako bi se obezbijedilo efikasno izvršavanje njenih odredaba.

[41] Security Council resolution 1373 (2001) on international cooperation to combat threats to international peace and security caused by terrorist acts S/RES/1373(2001).

[42] Security Council resolution 1566 (2004) Threats to international peace and security caused by terrorist acts, S/RES/1566(2004).

[43] Security Council Res. 2199 (2015) Security Council condemns trade with Al-Qaida-associated groups, threatens further targeted sanctions, S/RES/2199 (2015).

Krivično djelo finansiranja terorističkih aktivnosti[44] čini onaj ko na bilo koji način, neposredno ili posredno, prikupi ili na drugi način osigura sredstva s ciljem njihove upotrebe ili znajući da će biti upotrijebljena, u cjelini ili djelimično, za izvršenje nekog od krivičnih djela (stav 1): uzimanje talaca (član 191), ugrožavanje osoba pod međunarodnopravnom zaštitom (član 192), neovlašteno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom (član 194), ugrožavanje nuklearnog objekta (član 194a), piratstvo (član 196), otmica vazduhoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme (član 197), ugrožavanje sigurnosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi (član 198), uništenje i uklanjanje znakova koji služe sigurnosti vazdušnog saobraćaja (član 199), zloupotreba telekomunikacionih znakova (član 200), terorizam (član 201), javno podsticanje na terorističke aktivnosti (član 202a), vrbovanje radi terorističkih aktivnosti (član 202v), obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti (član 202) iz KZBiH ili svakog drugog krivičnog djela koje može prouzrokovati smrt ili težu tjelesnu povredu civila ili lica koje aktivno ne učestvuje u neprijateljstvima u oružanom sukobu, kada je svrha takvog djela, po njegovoj prirodi ili kontekstu, zastrašivanje stanovništva ili prisiljavanje organa vlasti Bosne i Hercegovine ili drugih vlasti ili međunarodne organizacije da nešto učini ili ne učini. Za izvršavanje ovog djela predviđena je kazna zatvora najmanje tri godine.

Takođe, ovim krivičnim djelom propisano je da će se kazniti svako ko na bilo koji način, neposredno ili posredno, dâ ili prikupi ili na drugi način osigura sredstva: a) s ciljem da se ona, u potpunosti ili djelimično, upotrijebe u bilo koju svrhu od terorističkih organizacija ili pojedinačnih terorista ili b) znajući da će, u potpunosti ili djelimično, biti upotrijebljena za izvršenje krivičnih djela iz stava 1 ovog člana od terorističkih organizacija ili pojedinačnih terorista (stav 2).

Pored navedenog, zakonodavac je propisao da će prikupljena sredstva namijenjena za izvršenje ili nastala izvršenjem krivičnog djela finansiranja terorističke aktivnosti biti oduzeta (stav 3). Pod sredstvima smatraju se sredstva svake vrste, bilo da se sastoje u stvarima ili pravima, bilo materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, bez obzira na to kako su stečena, te pravni dokumenti ili instrumenti u svakom obliku, uključujući i elektronske ili digitalne, koji dokazuju vlasništvo ili pravo vlasništva nad imovinom, uključujući, ali ne ograničavajući se na bankarske kredite, putničke čekove, bankarske čekove, novčane naloge, udjele, vrijednosne papire, obveznice, mjenice i kreditna pisma (stav 4). Kao što se vidi, zakonodavac je precizno

[44] KZBiH (član 202).

naveo šta podrazumijeva pod sredstvima, za razliku od ranijeg određenja, kada to nije bilo učinjeno.

Radnja izvršenja ovog krivičnog djela je alternativno određena kao davanje ili prikupljanje sredstava s ciljem da se ona upotrijebe ili sa znanjem da će se ona upotrijebiti za finansiranje terorističkih aktivnosti.[45] Ove inkriminacije idu u pravcu normiranja pojedinih radnji koje predstavljaju djelatnosti koje su povezane sa terorizmom, a koje se razlikuju od tipičnih saučesničkih radnji. O neposrednom finansiranju terorističkih aktivnosti radiće se u slučajevima kada se sredstva direktno daju pojedincima ili terorističkim grupama za učinjenje terorističkih aktivnosti navedenih u zakonu. O posrednom finansiranju radiće se onda kada se sredstva za terorističke aktivnosti osiguravaju, na primjer, kroz organizacije koje imaju i humanitarne, socijalne ili kulturne aktivnosti ili kada se ona osiguravaju finansiranjem drugih kriminalnih aktivnosti, od kojih se dobit, u cjelini ili djelimično, koristi za finansiranje terorističkih aktivnosti (Komentari, 2005: 668). Za postojanje djela nebitno je da li su data ili prikupljena sredstva, u cjelini ili djelimično, namijenjena za učinjenje krivičnih djela navedenih u zakonskom određenju ovog krivičnog djela. Učinilac djela može biti bilo koje lice, pri čemu djelo može biti učinjeno samo s direktnim umišljajem, budući da sredstva moraju biti data ili prikupljena s ciljem da se upotrijebe ili sa znanjem da će se upotrijebiti za činjenje navedenih krivičnih djela. Za postojanje dovršenog djela nije neophodno da je učinjeno neko od navedenih krivičnih djela za čije činjenje su sredstva data ili prikupljena, a u slučaju da je neko od tih djela učinjeno, za postojanje dovršenog krivičnog djela iz člana 202 ovog zakona nije neophodno da su sredstva koja su data ili prikupljena, s ciljem da se upotrijebe za učinjenje tog djela – zaista i upotrijebljena.

3.3. „Nova“ krivična djela povezana sa terorizmom

“Nova” krivična djela povezana sa terorizmom uvedena su u krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine 2010. godine (javno podsticanje na terorističke aktivnosti – član 202a, vrbovanje radi terorističkih aktivnosti – član 202b, obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti – član 202c, i organizovanje terorističke grupe – član 202d) i 2014. godine (protivzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama – član 162b), prije svega usljed usklađivanja normi domaćeg krivičnog prava sa međunarodnim dokumentima, ali i evidentnom eskalacijom terorizma i ponašanja koja su u vezi sa njim. Najznačajniji međunarodni dokument u tom smislu je

[45] Radi se, naime, o radnjama kojima se pomažu ili omogućavaju terorističke aktivnosti – obezbjeđivanjem ličnih sredstava za te aktivnosti ili se na drugi način obezbjeđuju ta sredstva – skupljanjem iz drugih izvora, odnosno od drugih lica.

Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju terorizma iz 2005. godine[46] koja je usvojena da bi se povećala efikasnost postojećih međunarodnih instrumenata, a ima za cilj jačanje napora država članica u sprečavanju terorizma i postavlja dva načina za postizanje ovog cilja. Prvi je inkriminisanje određenih ponašanja (javnog podsticanja, regrutovanja i obuke za terorizam) i drugi jačanje preventivnih mjera na nacionalnom i međunarodnom nivou (modifikacija postojećih propisa o ekstradiciji i uzajamnoj pomoći).

Pored toga, a uzimajući u obzir da je teroristička prijetnja postala sve veća i da se brzo razvila proteklih godina, s promjenama u načinu djelovanja terorističkih aktivista i sponzora terorizma, uključujući zamjenu strukturiranih i hijerarhijskih grupa poluautonomnim ćelijama koje nisu međusobno čvrsto povezane,[47] Evropska unija se odlučila na usvajanje izmjena Okvirne odluke o suzbijanju terorizma iz 2002. godine. Tako je usvojena Okvirna odluka Savjeta[48] od 28. novembra 2008. godine o izmjeni Okvirne odluke o suzbijanju terorizma. Ovom se Okvirnom odlukom predviđa kriminalizacija krivičnih djela povezanih s terorističkim aktivnostima kako bi se doprinijelo općem cilju politike sprečavanja terorizma – smanjenjem širenja onih materijala kojima se osobe mogu podstaknuti da učine terorističke napade. Tako se predviđaju tri krivična djela, i to: javno podsticanje radi činjenja krivičnog djela terorizma, regrutovanje za terorizam i obuka za terorizam.

Krivično djelo Javno podsticanje na terorističke aktivnosti[49] vrši onaj ko javno, putem sredstava informisanja, distribuira ili na bilo koji drugi način uputi poruku javnosti koja ima za cilj podsticanje drugog na izvršenje krivičnog djela iz članova: 191 (uzimanje talaca), 192 (ugrožavanje osoba pod međunarodnopravnom zaštitom), 194 (neovlašteno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom), 194a (ugrožavanje nuklearnog objekta), 196 (piratstvo), 197 (otmica vazduhoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198 (ugrožavanje sigurnosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi), 199 (uništenje i uklanjanje znakova koji služe sigurnosti vazdušnog saobraćaja), 200 (zloupotreba telekomunikacionih znakova), 201 (terorizam),

[46] Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No. 196), Warsaw, 16 May 2005.

[47] Takve ćelije povezuju međunarodne mreže i sve se više oslanjaju na upotrebu novih tehnologija, posebno interneta, koji se koristi za motivisanje i regrutovanje lokalnih terorističkih mreža i pojedinaca u Evropi, a služi i kao izvor informacija o sredstvima i metodama terorista, djelujući kao „virtualni kamp za obuku". Takođe, aktivnosti javnog provociranja radi činjenja krivičnih djela terorizma, regrutovanje za terorizam i osposobljavanje za terorizam – uvišestručeni su uz vrlo niske troškove i vrlo mali rizik.

[48] Council Framework Decision 2008/919/JHA of 28 November 2008 amending Framework Decision 2002/475/JHA on combating terrorism.

[49] KZBiH (član 202a).

202 (finansiranje terorističkih aktivnosti), 202b (vrbovanje radi terorističkih aktivnosti), 202c (obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti) i 202d (organizovanje terorističke grupe) KZBiH. Dakle, ovim krivičnim djelom inkriminišu se radnje kojima se upućuje poruka javnosti koja ima za cilj podsticanje drugog na vršenje terorističkih aktivnosti. U tom smislu, inkriminiše se teroristička propaganda.

Pod iznošenjem treba podrazumijevati saopštavanje sopstvenog uvjerenja, dok je pronošenje dalje saopštavanje nečijeg uvjerenja koje se odnosi na drugo lice. Mora se raditi o „javnom" podsticanju, što znači da je, na primjer, privatna korespondencija, odnosno komunikacija, isključena iz opsega ove odredbe. Ideja može biti upućena javnosti na različite načine.[50] Javno podsticanje na izvršenje terorističkih djela treba razlikovati od podstrekavanja na izvršenje krivičnog djela, kao oblika saučesništva, koji je institut opšteg djela predviđen u većini evropskih krivičnih zakonodavstava.[51]

Možemo da zaključimo da postoje dvije osnovne razlike između podstrekavanja kao oblika saučesništva i krivičnog djela javno podsticanje na izvršenje terorističkih djela. Prvo, za razliku od podstrekavanja, nije potrebno da je ova radnja usmjerena na stvaranje ili učvršćivanje odluke kod nekog lica da izvrši krivično djelo terorizma. Javno podsticanje je upućeno neodređenom broju osoba. I drugo, za razliku od podstrekavanja, podsticanje se ne mora odnositi na konkretno krivično djelo. Dovoljno je da se time stvara opasnost od izvršenja jednog ili više takvih djela.

Posljedica je apstraktna opasnost koja se ne utvrđuje u konkretnom slučaju, već predstavlja neoborivu zakonsku pretpostavku. Ukoliko je, pak, usljed vršenja ovog krivičnog djela kod nekog lica stvorena ili učvršćena odluka da izvrši krivično djelo terorizma, postojaće podstrekavanje na to krivično

[50] Tako će se npr. javnim podsticanjem smatrati i rasturanje novina, letaka ili drugih napisa, postavljanje takvih sadržaja na internet ili stvaranje linkova (poveznica) na stranice na kojima se takvi sadržaji nalaze. Javno podsticanje postoji i kada se distribucija zabranjenih materijala odnosno sadržaja vrši putem elektronske pošte, društvenih mreža, foruma i sl. Javno podsticanje postoji ne samo kada je učinjeno prije izvršenja krivičnog djela već i postdeliktno – npr. predstavljanje terorističkog napada kao potrebnog i opravdanog (glorifikacija terorizma), što može biti podsticanje na neki budući teroristički napad.

[51] Kod podstrekavanja podstrekač, neposredno ili posredno, utiče na stvaranje ili učvršćivanje volje kod izvršioca da učini određeno krivično djelo. Prema teoriji o akcesornoj pravnoj prirodi saučesništva, podstrekač se kažnjava ako je izvršilac izvršio krivično djelo, odnosno preduzeo radnju koja ulazi u kriminalnu zonu (dovršeno djelo, kažnjiv pokušaj ili kažnjive pripremne radnje) i pri tome se ne traži i krivica izvršioca. Dovoljno je da je izvršilac ostvario sve objektivne elemente krivičnog djela, tj. ne zahtijeva se da je on i kriv za izvršeno djelo (limitirana akcesornost). *Condicio sine qua non* odgovornosti podstrekača je, dakle, barem ostvarenje svih objektivnih obilježja bića krivičnog djela od strane izvršioca.

djelo (odnosno kažnjivo neuspjelo podstrekavanje u slučaju da djelo nije ni pokušano). Ova inkriminacija se primjenjuje samo u onim slučajevima kada se ne radi o podstrekavanju na krivično djelo terorizma. Krivica učinioca krivičnog djela postoji bez obzira na to da li je takvo djelo uopšte učinjeno. Naime, javno podsticanje je, u suštini, posredno uticanje na izvršenje krivičnog djela terorizma, pa se ne traži utvrđivanje uzročnosti (odgovornost za javno podsticanje postoji bez obzira na to da li je učinjeno konkretno krivično djelo terorizma), već samo da je stvorena opasnost za njegovo izvršenje. Pored navedenog, ovo krivično djelo je u uskoj vezi sa garantovanim pravom na slobodu izražavanja, a u mnogim slučajevima granica između javnog podsticanja na terorizam i slobode izražavanja nije potpuno jasna, te može predstavljati osnov za bitnu povredu odredaba krivičnog postupka.[52]

Krivično djelo Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti[53] je krivično djelo koje se sastoji u vrbovanju (podstrekavanju) na terorističke aktivnosti, odnosno na učestvovanje ili pomaganje u izvršenju nekog od krivičnih djela iz članova 191 (uzimanje talaca), 192 (ugrožavanje osoba pod međunarodnopravnom zaštitom), 194 (neovlašteno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom), 194a (ugrožavanje nuklearnog objekta), 196 (piratstvo), 197 (otmica vazduhoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198 (ugrožavanje sigurnosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi), 199 (uništenje i uklanjanje znakova koji služe sigurnosti vazdušnog saobraćaja), 200 (zloupotreba telekomunikacionih znakova), 201 (terorizam), 202 (finansiranje terorističkih aktivnosti), 202a (javno podsticanje na terorističke aktivnosti) i 202c (obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti) KZBiH. Predviđena kazna je zatvor najmanje tri godine.

Iako bi iz naslova proizilazilo da se djelo odnosi samo na podstrekavanje, iz opisa djela datog u dispoziciji jasno proizilazi da ono uključuje i saučesničke radnje koje se sastoje u pomaganju. Vrbovanje je pozivanje i pridobijanje nekoga za navedene djelatnosti. Vrbovanje se može izvršiti na različite načine, koji sami po sebi predstavljaju radnju podstrekavanja (nagovaranje,

[52] Suočavajući se sa prijetnjom globalnog terorizma, sve se više naglašava da bezbjednost predstavlja pravo, a ne samo preduslov za uživanje drugih prava. Bezbjednost, kao pravo pojedinca, mora se razvijati paralelno sa ličnim slobodama i biti shvaćena kao jedan od ciljeva države, ali uvijek u skladu sa ostalim pravima koja garantuju najviši unutrašnji pravni akti i međunarodne i regionalne konvencije. Vremenom, kako je terorizam evoluirao, i međunarodna zajednica je promijenila svoj pristup. Novi odnos prema ovom problemu baziran je na zaštiti bezbjednosti, što podrazumijeva odgovarajuće intervencije u oblasti krivičnog prava i uvođenje odgovarajućih bezbjednosnih mjera kojima će se štititi životi nevinih lica. Ipak, potrebno je naći balans između efikasne borbe protiv terorizma i zaštite ljudskih prava i sloboda (Stojanović, Kolarić, 2014: 181).

[53] KZBiH (član 202b).

obećanje ili davanje novca i dr.), i različitim sredstvima, npr. preko interneta ili direktno stupajući u kontakt sa osobama. Vrbovanje obično znači preduzimanje višekratnih djelatnosti kojima se neko pridobija za ostvarenje cilja. Dovoljno je da je preduzeta radnja vrbovanja i nije potrebno da se u tome i uspjelo. U tome i jeste osnovna razlika u odnosu na podstrekavanje.[54] Kod učinioca djela mora postojati namjera da lice koje vrbuje učini ili doprinese izvršenju krivičnog djela terorizma ili da se pridruži organizaciji ili grupi u tu svrhu.

Krivično djelo Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti[55] sastoji se u osposobljavanju drugog za izradu ili korištenje eksploziva, vatrenog oružja ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili eksplozivnih naprava ili poduči o drugim konkretnim metodama, tehnikama ili vještinama (stav 1) ili davanju sredstava za obuku ili na bilo koji način stavi na raspolaganje prostoriju ili drugi prostor (stav 2), znajući da će biti upotrijebljeni za izvršenje nekog od pobrojanih krivičnih djela.[56] Za ovo krivično djelo predviđena je kazna zatvora najmanje tri godine. Davanje uputstava o izradi i korištenju eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili obučavanje drugog za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju tog krivičnog djela je drugi osnovni oblik.

Krivičnim djelom Organizovanje terorističke grupe[57] inkriminisano je organizovanje terorističke grupe ili, na drugi način, udruživanje najmanje tri lica radi izvršenja terorizma i njemu sličnih krivičnih djela (stav 1), učešće u terorističkoj grupi ili na bilo koji drugi način učešće u aktivnostima terorističke grupe, uključujući pružanje finansijske i bilo koje druge pomoći (stav 2) i mogućnost oslobađanja od kazne za pripadnika terorističke grupe koji otkrije grupu prije nego što je u njenom sastavu ili za nju počinio krivično djelo (stav

[54] Nije potrebno da je neko zavrbovan, učinilac djela ne mora uspjeti u ostvarenju svog cilja. Ukoliko bi uspio, moglo bi postojati neko drugo krivično djelo (terorističko udruživanje ili podstrekavanje na krivično djelo terorizma).

[55] KZBiH (član 202c).

[56] To su krivična djela iz članova 191 (Uzimanje talaca), 192 (Ugrožavanje osoba pod međunarodnopravnom zaštitom), 194 (Neovlašteno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom), 194a (Ugrožavanje nuklearnog objekta), 196 (Piratstvo), 197 (Otmica vazduhoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198 (Ugrožavanje sigurnosti vazdušne ili morske plovidbe ili fiksnih platformi), 199 (Uništenje i uklanjanje znakova koji služe sigurnosti vazdušnog saobraćaja), 200 (Zloupotreba telekomunikacionih znakova), 201 (Terorizam), 202 (Finansiranje terorističkih aktivnosti), 202a (Javno podsticanje na terorističke aktivnosti) i 202b (Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti). Drugi oblik djela (stav 2) vrši onaj ko da sredstva za obuku ili na bilo koji način stavi na raspolaganje prostoriju ili drugi prostor, znajući da će biti upotrijebljeni za izvršenje krivičnog djela iz stava 1 ovog člana.

[57] KZBiH (član 202d).

3). Za organizatora je predviđena minimalna kazna zatvora od pet godina, dok je za pripadnike terorističke organizacije kaznom predviđeno minimalno tri godine zatvora. Ovdje je, samo udruživanje, po zaprijećenoj kazni, izjednačeno sa učinjenim krivičnim djelom.

Fakultativna mogućnost za oslobođenje od kazne postoji ukoliko učinilac djela (otkrivanjem udruženja ili na drugi način) spriječi izvršenje krivičnih djela terorizma ili doprinese njegovom otkrivanju (to je istovremeno i privilegovani oblik).

Propisivanjem posebnog krivičnog djela zakonodavac je istakao posebnu opasnost terorističkog udruživanja i ispunio obaveze iz međunarodnih dokumenata. Zapravo, ovo krivično djelo je posebni, specijalni oblik krivičnog djela Udruživanje radi činjenja krivičnog djela iz člana 249 Krivičnog zakona BiH (*lex specialis derogat legi generali*) i iz tih razloga treba uvijek dati prednost terorističkom udruživanju.[58] Pored toga, neka krivična djela, npr. vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela, nezamisliva su bez organizovanog terorističkog djelovanja.

Pored navedenog, a uzimajući u obzir problem stranih terorističkih boraca, kao i međunarodnopravna dokumenta koja tretiraju navedenu problematiku (rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija iz 2014. godine, i to rezoluciju 2170[59] i 2178[60] i Dodatni protokol Konvenciji Savjeta Evrope o sprečavanju terorizma iz 2015. godine[61]), izmjenama KZBiH[62] iz 2014. godine uvedeno je novo krivično djelo – Protivzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama. Ipak, ovo krivično djelo nije sistematizovano u istu grupu krivičnih djela, već je u grupi krivičnih djela protiv integriteta Bosne i Hercegovine, a iz njegovog bića ne proizilazi eksplicitno inkriminisanje ponašanja koja podrazumijevaju „strani teroristički borci“, već se zabranjuje uopšte pristupanje paravojnim i parapolicijskim

[58] Najteži oblici krivičnih djela uglavnom su posljedica djelovanja terorističkih grupa, odnosno organizacija. Ako se krivično djelo vrši od strane dva ili više lica koja su se udružila radi vršenja terorističkih krivičnih djela, kriminalno-politički je opravdano, zbog povećanog stepena društvene opasnosti, izreći težu kaznu od one koja bi se mogla izreći za osnovno krivično djelo. „Povećana kriminalna količina“ implicira i strože kažnjavanje.

[59] Resolution 2170 (2014): Foreign Terrorist Fighters, Terrorist Financing, Sanctions S/RES/2170 (2014).

[60] Resolution 2178 (2014): Condemning Violent Extremism, Underscoring Need to Prevent Travel, Support for Foreign Terrorist Fighters, adopted unanimously on 24 September 2014.

[61] Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, CM(2015)61 final, Brussels, 19 May 2015.

[62] KZBiH (član 162b).

formacijama.[63] Pored navedenog, problem može da bude i politički karakter delikta iz ove grupe krivičnih djela koji proizilazi kako iz njihovog zaštitnog objekta tako i iz motiva njihovog izvršenja.[64] Ovakav karakter ovih djela od značaja je na području ekstradicionog prava, jer u odnosu na njih važi princip neizdavanja političkih učinilaca. Ukoliko se uzme u obzir da je upravo terorizam izdvojen iz tih razloga iz ove grupe krivičnih djela (Stojanović, Kolarić, 2010: 74)[65], onda nije jasno zbog čega se zakonodavac odlučio na inkriminaciju navedenog krivičnog djela u grupu krivičnih djela protiv integriteta BiH.

Krivično djelo Protivzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama[66] sastoji se u, protivno Zakonu o odbrani BiH ili Zakonu o službi u Oružanim snagama BiH, organizovanju, rukovođenju, obučavanju, opremanju ili mobilisanju pojedinca ili grupa ljudi s ciljem pridruživanja, na bilo koji način, stranoj vojnoj, stranoj paravojnoj ili stranoj parapolicijskoj formaciji koje djeluju van Bosne i Hercegovine. Za ovaj osnovni oblik krivičnog djela predviđena je kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina. Pored navedenog, KZBiH inkriminisano je i na bilo koji način pridruživanje stranoj vojnoj, stranoj paravojnoj ili stranoj parapolicijskoj formaciji, obučenoj, opremljenoj ili mobilisanoj stranoj formaciji, kao i nabavljanje ili osposobljavanje sredstva, uklanjanje prepreke, stvaranje plana ili dogovora s drugima ili vrbovanje drugoga ili preduzimnje bilo koje druge radnje kojom se stvaraju uslovi za direktno činjenje ovog krivičnog djela. Takođe, ovo krivično djelo može se ispoljiti i javno, putem sredstava informisanja, distribuiranja ili na bilo koji drugi način upotrebljavanja poruke javnosti, koja za cilj ima podsticanje drugog na izvršenje ovog krivičnog djela, za šta je propisana kazna zatvora u trajanju od tri mjeseca do tri godine.

---

[63] Upravo zbog toga nije jasno zbog čega navedeno krivično djelo nije sistematizovano u grupu ostalih terorističkih krivičnih djela, a norma precizirana pojmom „strani teroristički borci“, uz decidirano navođenje zabrane odlaska u Siriju i Irak radi učešća u terorističkim aktivnostima ISIL-a.

[64] Grupni objekat zaštite kod svih krivičnih djela protiv integriteta Bosne i Hercegovine je ustavni poredak i bezbjednost zemlje. Radi se o djelima koja znače napad na značajna dobra zemlje, na fundamentalne institucije ustavnog poretka, na njeno državno i društveno uređenje. Napada se neposredno država kao cjelina, ugrožavaju se bitni i najviši atributi njene državnosti, kao što su: oblik vlasti i državno uređenje, teritorijalna cjelovitost i bezbjednost, nezavisnost države. Riječ je, dakle, o objektima zaštite koji obuhvataju one vrijednosti koje opredjeljuju suštinu ustavnog i državnog uređenja (Komentari, 2005: 256).

[65] Jedan od razloga za depolitizaciju krivičnog djela terorizma jeste da se otkloni prepreka za ekstradiciju s obzirom na to da se za politička krivična djela ne vrši ekstradicija (a terorizam ne zaslužuje tu privilegiju), dok je drugi razlog da se teroristi žigošu kao obični kriminalci, a ne kao politički delinkventi (Stojanović, Kolarić, 2014: 74).

[66] KZBiH (član 162b).

KZBiH propisuje i blaže kažnjavanje za učinioca osnovnog oblika ovog krivičnog djela koji otkrivanjem grupe spriječi činjenje krivičnog djela ili otkrije grupu prije činjenja krivičnog djela (kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do tri godine, a predviđena je mogućnost i oslobađanja od kazne). Zakonom je izričito predviđeno da se odredbe ovog člana neće primjenjivati na lica koja su na zakonit način stekla državljanstvo strane zemlje priznate od strane Bosne i Hercegovine u čijoj vojsci ili vojnoj formaciji služe ili služe vojnim formacijama pod kontrolom međunarodno priznatih vlada od strane Ujedinjenih nacija, formiranim na osnovu zakona.

4. Krivično procesno pravo i terorizam

Krivičnoprocesne aspekte terorizma, odnosno procesne aspekte suprotstavljanja terorizmu, možemo posmatrati sa aspekta krivičnog procesnog prava. S tim u vezi, oni obuhvataju krivične procesne subjekte i njihove krivične procesne odnose radi rasvjetljavanja i rješavanja krivične stvari terorizma, te tako i ostvarenja krivičnopravne zaštite društva, odnosno države. Misli se na reagovanje agencija za sprovođenje zakona na terorizam, odnosno na načine na koje se u okvirima pravnog sistema reaguje na potrebu efikasnijeg otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela koja spadaju u ovaj oblik kriminaliteta.

Uporedo sa usvajanjem KZBiH usvojen je i Zakon o krivičnom postupku BiH[67], gdje zakonodavac ne odvaja teroristička od drugih krivičnih djela, niti za takva djela predviđa veća odstupanja na planu vođenja krivičnog postupka. Zakon o krivičnom postupku BiH ne poznaje posebne načine procesuiranja terorističkih akata. Ovo konkretno znači da ne postoji razlika u procesuiranju krivičnih djela vezanih za terorizam i drugih krivičnih djela. Dakle, sve procesne radnje provode se u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH, pri čemu se uvažavaju i sva ljudska prava i slobode koje proističu iz brojnih međunarodnih dokumenata, a posebno iz Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koju je BiH preuzela i u cijelosti integrisala u Ustav BiH. Faktički ne postoje *lex specialis* odredbe ili, pak, posebni zakoni koji tretiraju pitanje terorizma, dok pojedini krivičnopravni sistemi, prije svega anglosaksonske pravne tradicije, uveliko uvode posebne zakone u oblasti borbe protiv terorizma.[68]

---

[67] „Službeni glasnik BiH“ broj 3/03, ispravke zakona 32/03, izmjene i dopune 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09 i 72/13.

[68] Velika Britanija je 2000. i 2006. godine donijela Zakon o terorizmu (Terrorism Act, 2000, 2006), 2005. godine Zakon o prevenciji terorizma (Prevention of Terrorism Act, 2005) i 2001. godine Zakon o antiterorizmu, kriminalu i bezbjedosti (Anti-Terrorism, Crime & Securty Act, 2001) itd. SAD imaju čitav niz antiterorističkih zakona, uključujući tzv. Patriot zakon

Zakon o krivičnom postupku BiH, pored dokaznih radnji, predviđa i primjenu posebnih istražnih radnji (Glava IX, čl. 116-122) koje mogu uključivati i određene privremene restrikcije osnovnih prava i sloboda čovjeka u postupku prikupljanja podataka i dokaza neophodnih za provođenje krivičnog postupka. To su: nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija, pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjivanje podataka, nadzor i tehničko snimanje prostorija, tajno praćenje i tehničko snimanje lica i predmeta, prikriveni istražitelj i informator, simulovani otkup predmeta i simulovano davanje otkupnine i nadzirani prevoz i isporuka predmeta krivičnog djela.

Posebne istražne radnje mogu se odrediti za krivična djela: a) protiv Bosne i Hercegovine, b) protiv čovječnosti i međunarodnog prava, c) terorizma, i d) za koja se prema Krivičnom zakonu BiH može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna. Kao što se može vidjeti, terorizam je eksplicitno naveden kao krivično djelo za koje se mogu odrediti posebne istražne radnje. Posebne istražne radnje mogu se primijeniti protiv lica za koje postoje osnovi sumnje da je samo ili zajedno s drugim licima učestvovalo ili učestvuje u izvršenju navedenih krivičnih djela, ako se na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano sa nesrazmjernim teškoćama. Takođe, posebne istražne radnje mogu se primijeniti i prema licu za koje postoje osnovi sumnje da učiniocu, odnosno od učinioca krivičnog djela prenosi informacije u vezi sa krivičnim djelom, odnosno da učinilac koristi njegovo sredstvo komunikacije. Posebne istražne radnje određuje sudija za prethodni postupak pisanom naredbom koju donosi na osnovu obrazloženog prijedloga tužioca.

Materijal dobijen preduzimanjem posebnih istražnih radnji (informacije, podaci, predmeti itd.) policijski organ, zajedno sa izvještajem, predaje tužiocu, dok tužilac o preduzetim posebnim istražim radnjama sastavlja pisani izvještaj koji dostavlja sudiji za prethodni postupak, na osnovu koga sudija za prethodni postupak provjerava da li je postupljeno po njegovoj naredbi. Podaci i informacije dobijene preduzimanjem posebnih istražnih radnji čuvaju se dok se čuva sudski spis. Tehničke snimke, isprave i predmeti pribavljeni pod uslovima i na propisan način mogu se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku, dok se prikriveni istražitelj i lica koja su provela posebne istražne radnje mogu saslušati kao svjedoci o toku sprovođenja radnji.

iz 2001. godine (Usa Patriot Act, 2001), Zakon o otadžbinskoj bezbjednosti iz 2002. godine (Homeland Security Act of 2002) i Zakon o sprečavanju finansiranja terorizma iz 2001. godine (Financial Anti-Terrorism Act of 2001). Australija ima Antiteroristički zakon iz 2004. i 2005. godine (Anti-Terrorism Act, 2004) i Zakon o sprečavanju finansiranja terorizma iz 2002. godine (The Suppression of the Financing of Terrorism Act, 2002). Kanada je 2004. donijela Antiteroristički zakon (Anti-Terrorism Act, 2004), Francuska ima Protivteroristički zakon iz 1986. godine (Counterterrorism Act of 1986) itd.

5. Zaključak

Nema dileme da je terorizam, u svim svojim oblicima, vrlo izražena prijetnja i oblik ugrožavanja bezbjednosti ljudi i imovine. Zbog toga je neophodno određivanje takvih ponašanja kao krivičnih djela, propisivanje krivičnih sankcija za njihove učinioce, kao i uslova za njihovu primjenu prema učiniocima tih djela kako bi se obezbijedila zaštita najznačajnijih dobara i vrijednosti koje se ugrožavaju terorizmom i drugim krivičnim djelima povezanim sa njim. Ujedno, ovo je i obaveza koja proizilazi iz međunarodnih izvora koji obuhvataju terorizam i ponašanja u vezi sa njim.

Uporedo s tim otvara se čitav niz izazova i dilema koje pred krivično zakonodavstvo postavljaju pitanje na koji način propisati odredbe i primijeniti ih prema učiniocima krivičnih djela. To je posebno izraženo kod onih inkriminacija koje kao radnje izvršenja propisuju radnje navođenja ili pripremne radnje. Tako se u pojedinim slučajevima može diskutovati o tome da li se radi o javnom podsticanju na terorizam ili slobodi izražavanja (kao garantovanom pravu) ili na koji način dokazati nekom licu da je učestvovalo u izvršenju terorističkih krivičnih djela u inostranstvu.

Dakle, između propisivanja krivičnih djela terorizma i ponašanja koja su u vezi sa njim kao samostalnih krivičnih djela, garantovanja njihove primjene i zaštite osnovnih ljudskih prava – tanka je linija. Zbog toga je uloga krivičnog prava velika, te bi prednost trebalo dati stručnom razmatranju navedenih problema, analizi sudske prakse, te uvođenju međunarodnih odredaba putem internacionalizacije krivičnog prava, a ne pukom implementacijom usvojenih normi.

Literatura

Babić, M., Marković, I. (2008). *Krivično pravo – opšti dio*. Banja Luka: Pravni fakultet.

Bassiouni, C. (2008). *International Criminal Law, Volume 1: Sources, Subjects, and Contents*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.

Bošković, M. (2005). *Organizovani kriminalitet i korupcija*. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.

Derenčinović, D. (2007). *Suvremeni antiterorizam na raskrižju – kaznenopravna reakcija vs. „Rat protiv terorizma"*, *Novi obzori suvremenog terorizma i antiterorizma*. Zagreb: Pravni fakultet.

Jakovljević, D. (1997). *Terorizam sa gledišta krivičnog prava*. Beograd: Službeni list.

Komentari Krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini. (2005). Sarajevo: Evropska komisija.

Kolarić, D. (2013). *Nova koncepcija krivičnih dela terorizma u Krivičnom zakoniku Republike Srbije*. Crimena*, (IV), 1*.

Krivokapić, V. (2005). *Kriminalno organizovanje, terorizam i mere suprotstavljanja.* Beograd: Policijska akademija, Zbornik radova „Organizovani kriminalitet – stanje i mere zaštite", str. 9-28.

Marković, I., Babić, M. (2011). *Borba protiv terorizma (krivičnopravni aspekt)*. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova, Zbornik radova „Suprotstavljanje terorizmu – međunarodnopravni standardi i pravna regulativa".

Mavany, M. (2007). *Terrorismus als Verbrechen gegen die Menschlichkeit - Analyse und Konsequenzen der Zuordnung zum Völkerstrafrecht*, ZIS 8/2007, str. 324-333. U: Stojanović, Z., Kolarić, D. (2014). *Krivičnopravno reagovanje na teške oblike kriminaliteta*. Beograd: Crimena.

Pavišić, B. (1991). *Pojave suvremenih zločina*. Zagreb: Priručnik.

Simeunović, D. (2009). *Terorizam*. Beograd: Crimena.

Simović, M., Simović, V. (2016). *Krivično procesno pravo*. Bihać: Pravni fakultet.

Simović, M., Blagojević, M., Simović, V. (2013). *Međunarodno krivično pravo*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet.

Stojanović, Z. (2010). *Komentar Krivičnog zakonika*. Podgorica: Misija OSCE u Crnoj Gori.

Stojanović, Z., Kolarić, D. (2014). *Krivičnopravno reagovanje na teške oblike kriminaliteta*. Beograd: Crimena.

Šikman, M. (2015a). *Međunarodno pravni okvir protiv terorizma*. Banja Luka: Pravna riječ.

Šikman, M. (2015b). *Krivičnopravni pristup u suzbijanju terorizma*. Teslić: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Zbornik radova „Krivičnopravni instrumenti suprotstavljanja terorizmu i drugim krivičnim djelima nasilničkog karaktera".

Šikman, M. (2011). *Terorizam kao kriminalni fenomen – kriminološko, kriminalističko, krivičnopravno gledište. Suprotstavljanje terorizmu – međunarodnopravni standardi i pravna regulativa* (Eds. Mile Šikman, Goran Amidžić). Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.

Šikman, M. (2009). *Terorizam*. Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu.

Tomaševski, K. (1983). *Izazov terorizmu*. Beograd: NIRO Mladost.

АНУ БиХ

Miodrag Simović, Mile Šikman

CRIMINAL LAW PROTECTION AGAINST TERRORISM (INTERNATIONAL STANDARDS AND LEGAL FRAMEWORK IN BIH)

Abstract

Terrorism, as one of the most serious types of crime, has been part of the criminal legislation norms for many years. Nevertheless, its escalation in the last 30 years has had an international impact on this phenomenon. It seems that terrorism is most dealt with in international law. This has led to the strengthening of criminal repression (prescribing stricter penalties) and an increase in the number of terrorist acts. As a result, in Bosnia and Herzegovina these acts are systemized as crimes against humanity and other values protected by international law, and are punishable by a maximum sentence (long-term imprisonment). Besides basic terrorist acts, a new form of terrorist activity, terrorism financing, was introduced in 2003 and four more types in 2010, public incitement to terrorist activities, terrorist recruitment, training for terrorist activities and organization of terrorist groups. Then, in 2014 participation of Bosnia and Herzegovina citizens in foreign terrorist activities was incriminated as a crime of illegal formation and joining of foreign paramilitary and para-police formations. In addition, there were more opportunities for effective evidence collection for these crimes through special investigative measures and financial investigations, as well as prevention of money laundering and terrorism financing. Therefore, it is clear that the legislator used the criminal law norms to improve the framework of terrorism response, which represents an evident threat and a form of security endangerment. On the other hand, there is the issue of the efficacy of the above mentioned criminal framework and how realistic its domains are when it comes to the fight against terrorism. For instance, if we consider the norms concerning public incitement to terrorism or terrorist recruitment, we will encounter problems which are already evident when it comes to complicity in criminal law. Likewise, there are many difficulties in proving one's terrorist activities abroad (e.g. foreign terrorist fighters). This paper provides an overview of some of the abovementioned challenges of modern criminal legislation in dealing with this issue.

Key words: terrorism, criminal law, crime, criminal code, criminal procedure law